

MÜNDƏRİCAT

Giriş	8
-------------	---

Birinci kitab

Pozulmuş səyahət

I fəsil. Frankfurt yolçusu	14
II fəsil. London	27
III fəsil. Kimyəvi təmizləmə məntəqəsindən olan adam	37
IV fəsil. Eriklə şam yeməyi	49
V fəsil. Vaqner motivləri	63
VI fəsil. Qadın portreti	70
VII fəsil. Matilda bibinin məsləhətləri	81
VIII fəsil. Səfirlikdə nahar	89
IX fəsil. Qodalminq yaxınlığındakı ev	104

İkinci kitab
Ziqfridin yanına gedış

X fəsil. Qəsrdəki qadın	124
XI fəsil. Gənclər və gözəllər	146
XII fəsil. Saray təlxəyi	155

Üçüncü kitab
Evdə və xaricdə

XIII fəsil. Parisdə konfrans	164
XIV fəsil. Londonda konfrans	172
XV fəsil. Ledi Matilda müalicəvi sulara yollanır.....	186
XVI fəsil. Danışır Paykavey	202
XVII fəsil. Cənab Henrix Şpiss	207
XVIII fəsil. Polkovnik Paykaveyin postkriptumu	223
XIX fəsil. Stefford Nayın qonaqları.....	227
XX fəsil. Admiral öz keçmiş tanışının qonaqlığında	236
XXI fəsil. “Benvo” layihəsi.....	248
XXII fəsil. Xuanita.....	251
XXIII fəsil. Şotlandiyaya səfər	256
Epiloq	276

Giriş

Müəllif deyir:

“Adətən, oxucu belə bir sual verir:

– Siz süjetləri haradan götürürsünüz?

Mən onları əldə etmək üçün həmişə ““Herrods”a gedirəm”, “Bir qayda olaraq, mən onları ordu mağazalarından alıram” kimi cavablar vermək, yaxud “Maks və Spenserdən soruşun” kimi qaba şəkildə söz atmaq onları azdırıb yola verməkdir. Görünür, insanlar sehrli bir mənbənin varlığına və balığın ti-lovla tutulması kimi, müəllifin də süjeti oradan çıxarmasına dərindən inanır.

Belə həvəskarları Şekspirin sözlərindəki Yelizaveta dövrünə qaytarmağınız yaxın ki, çətin olardı:

“Fantaziya harada doğulur, deyin,

Məskəni qəlbmidir, yoxsa ki, beyin?

Ona qida verən mənbə haradadır?

Söylə, söylə...”

Ona görə də siz, sadəcə olaraq, belə cavab verirsiniz: “Süjetlər mənim öz başımdadır”. Təbii ki, bu cür cavab heç kəsi qane etmir. Əgər həmsöhbətiniz xoşunuza gələn adamdırsa, onda bir az yumşalaraq müfəssəl izahat verirsiniz:

– Yox! Onları mən düşünüb tapıram. Onlar mənə *məxsusdur*. Onlar mənə aid olmalıdır ki, onlar mənim olmalıdırlar ki, tələb etdiklərimi yerinə yetirə bilsinlər və görmək istədiyim kimi olsunlar. Onlar mənim üçün canlıdır və bəzən də düşüncələrimi bürüzə verirlər. Amma bu da mənim onları *həqiqətə* çevirdiyim üçün baş verir.

Beləliklə, müəllif fabula və personajları düşünür, bununla da növbəti mərhələ hesab olunan hadisələrin baş verdiyi məkan yaranır. Süjet və personajlar daxili mənbədən yaranır, amma əslində əvvəlcə hərəkətlərin baş verdiyi fon mövcud olmalıdır və öz vaxtını gözləməlidir. Onu siz düşünmürsünüz, o realdır.

Tutaq ki, siz nə vaxtsa paroxodda Nil çayı ilə səyahət etmisiniz və bunu yadda saxlamısınız. Məhz bu situasiyadan da öz hekayənizdə istifadə etmək istəyirsiniz. Yaxud da nə vaxtsa Çelsidəki kafedə nahar etmisiniz və ya orada dalaşma səhnəsinin şahidi olmusunuz. O vaxt bir qız əli ilə başqa bir qızın başından bir çəngə tük qoparmışdı. Bütün bunlar sizin növbəti kitabınız üçün əla materialdır. Siz “Şərq ekspresi” ilə səyahət etmisiniz və bunu indicə düşündüyünüz səhnə üçün material kimi verə bilərsiniz! Siz bir fincan çay içmək üçün rəfiqənizin yanına gedirsiniz. Bir az sonra qardaşı indicə onun oxuduğu kitabı “Pis deyil, amma lənətə gəlsin, bu, niyə Evans olmasın?” – deyib saqqıltı ilə bağlayıb bir tərəfə tullayır.

Siz də dərhal “Niyə də Evans olmasın?” başlığı ilə bir kitab yazmağa qərar verirsiniz.

Siz hələ də Evansın kim olduğunu bilmirsiniz. Qorxulu bir şey yoxdur, Evans öz vaxtında peyda olacaq: əsas odur ki, ad hazırdır.

Deməli, müəyyən mənada siz kitabınızda hadisələrin baş verdiyi məkanı icad etmirsiniz. Onlar sizdən kənardadır, ətrafınızdadır, sadəcə, əlinizi uzadıb seçim etməlisiniz: qatar, xəstəxana, London oteli, Karib dənizində çimərlik, kənd, kokteyl şənliyi, qızlar məktəbi.

Yalnız bir şey vacibdir; onlar doğrudan da mövcud olmalıdır – əsl insanlar, həqiqi yerlər. Biz hər şeyi öz gözlərimizlə görməsək və qulaqlarımızla eşitməsək, bütün məlumatları haradan götürə bilərik? Cavab qorxuducu şəkildə sadədir.

Bu, gündəlik mətbuatın xəbər verdiyi, səhər qəzetlərinin xəbərlər bölməsində gördükləridir. Birinci sütuna baxın. Dünyada bu gün nə baş verir? İnsanlar nə danışır, nə düşünür, nə eləyir? İngiltərə, 1970-ci il.

Bütün ay ərzində birinci sütuna baxın, qeydlər aparın, düşünün və sistemləşdirin.

Hər gün qətlər baş verir.

Gənc qız boğularaq öldürülmüşdür.

Yaşlı qadını qarət etmişlər.

Gənc oğlanlar və yeniyetmələr: xuliqanlar, yaxud qurbanlar.

Evlərdə, telefon dükanlarında sındırılmış şüşələr.

Narkotik qaçaqmalçılığı.

Qarət və zorakılıq.

İtmiş uşaqlar, evlərinin yaxınlığında tapılmış uşaq meyitləri.

Doğrudanmı bu İngiltərədir? Deyəsən o deyil, ən azı, hələlik o deyil, amma tezliklə ola bilər.

Ola biləcək hadisələrə görə əvvəlcədən qorxu yaranır. Bu, həmin hadisələrin mütləq ola bilməsinə görə yox, onların bəzən məlum, bəzən də naməlum olan mümkün səbəblərini hiss etməyinə görə yaranır. Qəzetin digər sütunlarında da sənin

öz ölkəndən başqa, Avropadan, Asiyadan, Amerikadan – dünyanın hər tərəfindən yeniliklər barədə kiçik qeydlər dərc olunmuşdur.

Təyyarə qaçırılması.

İnsan oğurluğu.

Zorakılıq.

İntizamsızlıq.

Nifrət.

Anarxiya.

Bunlar getdikcə daha tez-tez baş verir və görünür, parçalamaq kultunun yaranmasına, qəddarlıqdan həzz almağa gətirib çıxarır.

Bütün bunlar nə deməkdir? Keçmişdən, Yelizaveta dövründən həyat haqqında ifadələr səslənir:

... bu hekayə – bir axmağın fantaziyası, yalnız, hirsli və coşqundur, həm də mənasız.

Hər halda, öz təcrübəndən bizim dünyamızda xeyirxahlıq, səmimilik, şəfqət, dostluq və qarşılıqlı dəstəyin də nə qədər çox olduğunu bilirsən.

Bəs, onda günün xəbərlərindəki bu cür hadisələr, real faktlardan ibarət fantastik atmosfer haradandır?

İsa Məsihin mövludunun 1970-ci ilində bunlar barədə roman yazılırsa, onun dünyada olan həqiqi vəziyyətə zidd olmaması zəruridir. Əgər həyatın özü fantastikdirsə, onda sizin hekayəniz də bu cür olmalıdır, o, gündəlik reallığın möcüzəli faktlarını əks etdirən buffonado¹ olmalıdır.

Qeyri-adi hadisələri təsəvvür etmək mümkündürmü? Hakimiyyət uğrunda gizli mübarizə. Yeni dünya yaratmaq

¹ güzgü effekti

istəklərini zəiflətmək üçün manyakcasına cəhd. İrəli addımlamaq və qarşıdakı təhlükələrdən qurtulmaq üçün ilk baxışda fantastik, qeyri-mümkün vasitələr təklif etmək mümkünürmü?

Elm sübut edir ki, həyatda mümkün olmayan şey yoxdur.

Bu hekayə öz mahiyyətinə görə fantaziyadır, o bundan daha artıq heç bir şeyə iddialı deyildir. Amma orada təsvir olunmuş hadisələrin əksəriyyəti bugünkü dünyamızda baş verir, yaxud da baş verdiyi ehtimal olunur.

Bu əhvalat yalnız təxəyyüldür, amma orada heç bir ağlasığmaz şey yoxdur”.

BİRİNCİ KİTAB

Pozulmuş səyahət

I FƏSİL

Frankfurt yolçusu

“Kəmərləri bağlamağı xahiş edirik”. Sərnişinlər həvəssiz reaksiya verdilər: hələ Cenevrəyə qədər çox qalırdı. Mürgüləyənlər öz-özünə burunlarının altında mızıldandılar, əsnədilər, stüardessa yatanları mədəni şəkildə, amma inadla oyatdı.

“Buyurun, kəmərləri bağlayın”, – radio ilə laqeyd səs eşidildi. Sonra da alman, fransız və ingilis dillərində məlumat verildi ki, təyyarə güclü külək qasırğasındakı kiçik zolağı keçməlidir. Ser Stefford Nay şirin-şirin əsnədi və kreslodə özünü düzəltdi. O bir ingilis çayında balıq tutmaq barədə əla yuxu görmüşdü.

O, qırx beş yaşlı, ortaboylu, günəşdə qaralmış, üzü tərtəmiz qırılmış bir kişi idi. Geyimində eksentrizmə üstünlük vermişdi. O, yaxşı ailədən çıxan bir adam kimi qətiyyəən ehtiyac olmasa da, başqalarından fərqli geyinməkdən məmnun olurdu və ənənəvi stildə geyinən həmkarları bəzən üz-gözünü qırıdıraraq ona baxanda daxilində məğrurluqla gülürdü. Onda XVIII əsr xəstəliyindən qalma nə isə var idi. Kənardan ona diqqət yetirilməsindən xoşu gəlirdi. Səfərlərdə o, ağlasığmaz şəkildə həmişə Korsikadan aldığı quldur paltarını geyinirdi. Paltar tünd, mavi-bənövşəyi rəngli, parlaq qırmızı astarlı idi və lazım olduqda başın üstünə çəkilə bilən başlığı da var idi.